

Юринець Ю.Л., д.ю.н., доцент,
Лавренчук М.М., студентка,
Навчально-науковий юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

СВОБОДА СОВІСТІ І ВІРОСПОВІДАННЯ – КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ

Утворення демократичної української держави зумовили кардинальні зміни як в усіх галузях суспільного життя, так і в релігійній сфері. Наша держава заявила про пріоритетність прав людини, про свою підтримку міжнародних правових актів, що стосуються прав і свобод, зокрема свободи совісті і віросповідання. Тому не випадковим є те, що одним із критеріїв оцінки демократичності держави є реалізація права на свободу віровизнання та совісті.

Фундаментальні основи права на свободу совісті знайшли відображення у статтях розділу другого «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України, яка прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Згідно зі статтею 35 Конституції України: «Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність».

Свобода совісті й свобода релігії поняття пов'язані, але не тотожні. Якщо поняття свобода совісті означає свободу внутрішньої духовного вибору тих чи інших поглядів, то поняття свобода релігії постає як законодавче забезпечення правових, суспільно-політичних та економічних можливостей вільного й незалежного функціонування релігійних організацій та їх інститутів; свобода вибору й самоствердження індивіда лише в системі релігійних координат-віровченні, культовій діяльності, релігійній організації чи релігійних стосунках.

О. Брянцева вважає, що свобода совісті та віросповідання є однією фундаментальною свободою, але розглянутою в двох різних аспектах, які діалектично пов'язані між собою і невіддільні один від одного, співвідносяться як загальне і приватне, утворюючи єдиний правовий інститут [3, с. 6-7].

У сучасній українській державі свобода совісті все більше почала розглядатися через призму прав і свобод людини, які знайшли своє позитивне вираження в юридичних джерелах. Подібна закономірність ілюструє перехід від природних прав до права позитивного, від прав суб'єктивних до об'єктивного права [2, с. 256].

Без реалізації права людини на свободу совісті, яке є фундаментальним в системі прав, інші права втрачають більшу частину реального змісту. Реалізуючи це право, людина усвідомлює себе, знаходить сенс і визначає своє місце в житті. Таким чином, свобода совісті – право на задоволення світоглядної потреби, що надає сенс існування. Свобода совісті як суб'єктивне право кожної людини є виміром свободи світоглядного вибору і включає в себе право мати, змінювати, формувати, відстоювати, обирати і поширювати переконання, право дотримуватися переконань і право відмовлятися від них, а також право діяти (не діяти) відповідно до переконань за умови правомірної поведінки.

З точки зору В. Танчера, свобода совісті - це право людини на визначення свого власного відношення до питань світогляду взагалі і релігії зокрема [5, с. 165]. Цікавою також є думка Ф. Рудинського, який вважає, що «багатоаспектний характер цієї свободи зумовлює той факт, що вона може бути об'єктом вивчення різних суспільних наук: філософії, етики, політології, юриспруденції» [4, с. 639].

Свобода совісті включає в себе все різноманіття форм систем світоглядної орієнтації, світоглядних свобод. Свободу віросповідання слід розглядати не тільки як складову частину свободи совісті, але й як ту, що поглинається нею.

С. Авакьян зауважує, що «свобода віросповідання – можливість вірити в існування якоїсь незвичайної (божественної) істоти, яка допомагає нам вибрати істинний шлях, який утримує від поганих вчинків» [1, с. 606-607].

Можна із впевненістю стверджувати, що в Україні створена правова база, необхідна для повноцінної реалізації свободи совісті й віросповідання, діяльності релігійних організацій. Законодавство України повністю відповідає засадним принципам релігійної свободи, викладеним у нормах міжнародного права і релігійному законодавстві інших країн. Специфічною особливістю українського релігійного законодавства є розширене трактування принципу релігійної свободи – одночасно як свободи сповідання будь-якої релігії, як права не сповідувати ніякої.

Здійснення права на свободу віросповідання може обмежуватися законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Отже, свобода совісті і віросповідання є стрижнем ідентичності людини, тому можна сказати, що це – право бути людиною. Вільний світоглядний вибір є основою вільного політичного вибору, правової демократії і соціальної держави.

Література

1. Авакьян С. Конституционное право России: Учебный курс: в 2 т. / С. Авакьян. – М.: Юрист, 2005. – Т. 1. – 2005. – 832 с.
2. Алексеев С. Самое святое, что есть у Бога на земле. Иммануил Кант и

проблемы права в современную эпоху / С. Алексеев. – М. : НОРМА, 1998. – 612 с.

3. Брянцева О. Реализация конституционного права на свободу совести в Российской Федерации (на примере Волгоградской области) / О. Брянцева. – Волгоград, 2005. – 24 с.

4. Гражданские права человека в России: современные проблемы теории и практики / под ред. Ф. Рудинского. – М.: ЗАО ТФ «МИР», 2006. – 739 с.

5. Танчер В. Основы научного атеизма / В. Танчер. – К.: Вид-во. Київського у-ту, 1968. – 468 с.

УДК 342.9 (043.2)

Юринець Ю.Л., д.ю.н., доцент,

Радченко Я.Р., студентка,

Навчально-науковий юридичний інститут,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

РЕФЕРЕНДУМ ЯК СПОСІБ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ НАРОДУ

Ефективність реалізації народом своїх прав, гарантованість можливість їх втілення в життєву реальність залежить від дієвості функціонування інституту референдуму. Прості українці прагнуть реформи влади та наближення її до населення, а ще краще передачу значної її частини безпосередньо у розпорядження народу. Усе це виливається у реалізацію різного роду децентралізаційних проектів та, відповідно, передачу правової ініціативи на місцевий рівень. Така ситуація вказує на актуальність наукового дослідження референдуму як найбільш дієвого та прозорого механізму волевиявлення.

Референдум – це форма безпосередньої демократії, що полягає у прийнятті рішень визначеною законом електоральною групою шляхом голосування з найбільш важливих питань державного або самоврядного характеру (крім тих, що не є предметом референдуму). Більше того, референдум є невід'ємною складовою механізму соціально-правової дійсності. Інакше кажучи, референдум виступає як форма демократії.

Референдум як засіб безпосередньої демократії застосовувався ще у Римській імперії – зібрання плебеїв приймали рішення, які були обов'язковими для цієї суспільної групи (звідси і походить термін «плебісцит», що означає «рішення народу»). З часом референдум поширився на всю Європу і мав різні форми проведення: «народні збори», «віче» тощо. Разом з тим, перший справжній референдум був проведений у Швейцарії у 1439 р. Сьогодні інститут референдуму законодавчо закріплений у Франції, Данії, Норвегії та інших країнах [2].

Наявність референдуму є продовженням волевиявлення індивідів. Щоправда таке волевиявлення може бути суперечливим: з огляду на